

**Wie bestuurt het
Caribisch deel van
ons Koninkrijk?**

Het Koninkrijk der Nederlanden bestaat niet alleen uit Nederland, zoals we misschien al snel geneigd zijn te denken. Het Koninkrijk omvat namelijk ook een zestal eilanden in de Caribische Zee, die zich ten noorden van het Zuid-Amerikaanse land Venezuela uitstrekt. Deze eilanden tezamen noemen we dan ook het Caribisch deel van het Koninkrijk. Hoe worden de zes eilanden bestuurd? En welke relatie hebben zij met Nederland?

We kennen natuurlijk allemaal de Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden. Veel minder bekend is het zogenoemde Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden. In het Statuut staat dat de Grondwet de bepalingen van het Statuut in acht moet nemen. Met andere woorden: in rangorde staat het Statuut

boven de Grondwet. Waarover gaat het Statuut?

Volgens artikel 1 van het Statuut omvat het Koninkrijk der Nederlanden vier landen, te weten Nederland, Aruba, Curaçao en Sint Maarten. Het Statuut gaat over de verdeling en de regeling van

bevoegdheden tussen het koninkrijk als geheel en de afzonderlijke landen. De vier landen zijn autonoom (zelfstandig) en dat betekent dat zij hun eigen zaken moeten regelen. Dat geldt ook voor het bestuur van deze landen. In Nederland zijn de hoofdlijnen van de staats-inrichting, de grondrechten van de inwoners en de verhouding tussen burger en bestuur vastgelegd in de Grondwet. De Caribische landen Aruba, Curaçao en Sint Maarten hebben alle drie hun eigen Staatsregeling, die vergelijkbaar is met de Nederlandse grondwet. De Staatsregelingen kunnen alleen worden gewijzigd met twee derde van de stemmen van het parlement van het betreffende land.

In het Statuut worden echter verschillende onderwerpen bestempeld als ‘aangelegenheden van het Koninkrijk’. Zij liggen vooral op het gebied van buitenlandse betrekkingen, defensie en het Nederlanderschap. Maar ook de voorwaarden voor toelating en uitzetting van vreemdelingen vallen hieronder. In al deze aangelegenheden kunnen Nederland en de drie Caribische landen dus niet zelfstandig handelen. Het Statuut bepaalt hoe de landen hierin moeten samenwerken. Van belang is ook dat het Statuut alleen met instemming van de vier landen kan worden gewijzigd. In Nederland wordt een wijziging van het Statuut als een gewoon wetsontwerp behandeld. Dat betekent dat de Tweede Kamer en de Eerste Kamer er

slechts één keer over stemmen. De behandeling in de Caribische landen van het Koninkrijk vindt in principe in twee lezingen plaats (er zijn twee stemmingen), maar de tweede lezing vervalt als de wijziging in eerste lezing met een twee derde meerderheid van de stemmen wordt aangenomen.

In de Caribische Zee liggen ook nog drie eilanden die deel uitmaken van het staatsbestel van Nederland, namelijk Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Tezamen noemen we deze eilanden ook wel Caribisch Nederland. Zij komen verderop in de brochure ter sprake.

DE CARIBISCHE LANDEN

Aruba, Curaçao en Sint Maarten hebben elk een eigen regering en een eigen parlement. De regering in deze landen bestaat, evenals in Nederland, uit de koning en de ministers van het betreffende land. Maar omdat de koning in Nederland woont en werkt, wordt hij op elk eiland vertegenwoordigd door een gouverneur. Evenals de koning is de gouverneur onschendbaar, de ministers in de betreffende landen zijn verantwoordelijk. Dat geldt dus voor alles wat de gouverneur zegt en doet. Aruba en Curaçao hebben negen ministers, Sint Maarten heeft er zeven. De voorzitter van de ministerraad is de minister-president. De gouverneur mag de vergaderingen van de ministerraad bijwonen, maar hij heeft alleen een adviserende stem.

De drie landen hebben, anders dan Nederland, een eenkamerstelsel. De parlementen van deze landen worden de Staten genoemd. De Staten van Aruba en de Staten van Curaçao hebben elk 21 zetels, terwijl de Staten van Sint Maarten 15 leden telt. De zittingsduur van deze parlementen is vier jaar. Maar evenals in Nederland kunnen vervroegde verkiezingen worden gehouden als de regering ontslag neemt of niet langer het vertrouwen geniet van een meerderheid van het parlement. Verkiezingen worden overal gehouden volgens het principe van evenredige vertegenwoordiging, zoals dat ook in Nederland het geval is. Dat betekent dat het parlement een getrouwe afspiegeling is van de politieke voorkeuren van de kiezers. De Staten worden gekozen door de ingezetenen van de landen, die Nederlander en achttien jaar oud zijn. Het zittingsjaar van de drie Staten vangt aan op de tweede dinsdag van september. Op die dag geeft de gouverneur een uiteenzetting van het door de regering te voeren beleid. Een wet heet in de drie Caribische landen een landsverordening.

Omdat de drie Caribische landen een kleine bevolking hebben, bestaat er een grotere kans op het bestaan van familiebanden in de politiek. Vanuit het oogpunt van integriteit van bestuur is dat een onwenselijke situatie. De staatsregelingen van de drie landen hebben daarom enkele bijzondere artikelen die de Nederlandse grondwet niet heeft.

Daarin staat dat zowel tussen de ministers als tussen de leden van de Staten geen bloedverwantschap tot en met de tweede graad mag bestaan. Ook de echtgenoten van zowel een minister als van een Statenlid mogen niet zelf ook minister dan wel Statenlid zijn.

De vier landen van het koninkrijk hebben dus hun eigen regeringen voor het interne bestuur, maar voor de hierboven genoemde aangelegenheden van het koninkrijk bestaat er een zogenoemde Raad van ministers van het Koninkrijk of Rijksministerraad. Deze raad bestaat uit alle Nederlandse ministers en drie gevolmachtigde ministers, die door de regeringen van Aruba, Curaçao en Sint Maarten zijn benoemd. Tijdens hun ambtsperiode verblijven zij meestal in Nederland.

De Nederlandse regering is verplicht om wetsvoorstellen aan de Raad van State voor te leggen voor advies. Wetten die echter het gehele koninkrijk betreffen,

moeten worden voorgelegd aan de Raad van State van het Koninkrijk. Voor dit doel wordt de Nederlandse Raad van State uitgebreid met een aantal leden uit de drie Caribische landen. Wetten die voor het gehele koninkrijk gelden worden rijkswetten genoemd.

Na de advisering door de Raad van State van het Koninkrijk wordt een ontwerp van rijkswet gelijktijdig met de indiening bij de Nederlandse Staten-Generaal toegezonden aan de Staten van Aruba, Curaçao en Sint Maarten. Gevolmachtigde ministers en Statenleden kunnen deelnemen aan de debatten over het ontwerp van rijkswet in de Staten-Generaal. Zij mogen ook wijzigingsvoorstellen indienen. De Staten van de drie eilanden stemmen niet zelf over een ontwerp van rijkswet.

Een gevolmachtigde minister of een Statenlid kan voor de eindstemming in

de Tweede Kamer zijn mening geven over het voorstel van rijkswet. Als hij er tegen is, kan hij de Kamer verzoeken de stemming tot de volgende vergadering aan te houden. Indien de Tweede Kamer dit voorstel toch aanneemt met een meerderheid die kleiner is dan 60 procent van het aantal uitgebrachte stemmen, wordt de behandeling geschorst en vindt nader overleg over het voorstel plaats.

Volgens de Staatsregelingen van Curaçao en Sint Maarten kunnen de parlementen van beide landen een raadplegend referendum organiseren. Een dergelijk referendum kan voor of na aanvaarding van een wetsvoorstel door de Staten worden gehouden. In de Staatsregeling van Sint Maarten wordt een aantal onderwerpen expliciet uitgesloten van een referendum, zoals rijkswetgeving en belastingzaken. De Staatsregeling van Aruba kent geen bepalingen over een referendum.

In Nederland leeft geregeld de discussie op of er een Constitutioneel Hof moet komen dat wetten kan toetsen aan de grondwet. Sint Maarten heeft wel zo'n Constitutioneel Hof, dat de verenigbaarheid van een landsverordening (wet) met de Staatsregeling moet beoordelen. Een aantal onderwerpen is hier echter van uitgezonderd. Het Hof bestaat uit drie leden. In de Staatsregelingen van Aruba en Curaçao staat dat de rechter niet treedt in de beoordeling van de verenigbaarheid van landsverordeningen met de Staatsregeling, behalve als het gaat om toetsing van de grondrechten.

CARIBISCH NEDERLAND

Volgens artikel 2 van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden maken Bonaire, Sint Eustatius en Saba deel uit

van het staatsbestel van Nederland. Belangrijk is echter de constatering dat deze eilanden zich in tal van opzichten 'wezenlijk onderscheiden van het Europese deel van Nederland', waardoor specifieke maatregelen voor de eilanden kunnen worden genomen. Voor de rest heeft het Statuut alleen betrekking op de verhoudingen tussen de landen van het koninkrijk, niet op de Caribische eilanden die deel uitmaken van Nederland.

Bonaire, Sint Eustatius en Saba hebben de status van openbare lichamen. Een openbaar lichaam is een overheid die taken uitvoert in een bepaalde ruimte of ten aanzien van een bepaald onderwerp. De bestuurlijke positie van de drie eilanden is vergelijkbaar met die van de Nederlandse gemeenten. Zoals Neder-

landse gemeenten een gemeenteraad hebben, kennen Bonaire, Sint Eustatius en Saba een eilandsraad, die door de inwoners van het eiland wordt gekozen. De eilandsraad van Bonaire heeft negen leden, die van Saba en Sint Eustatius hebben vijf leden. De verkiezingen voor de eilandsraden vinden echter niet op dezelfde dag plaats als de Nederlandse gemeenteraadsverkiezingen, maar op de dag van de provinciale verkiezingen. De Provinciale Staten kiezen op hun beurt de Eerste Kamer. Momenteel wordt gewerkt aan (grond)wetgeving om de drie eilanden van Caribisch Nederland invloed te geven op de samenstelling van de Eerste Kamer.

Voor de voorbereiding en uitvoering van beleid hebben de drie eilanden een bestuurscollege, dat bestaat uit een gezaghebber en enkele eilandgedeputeerden. Dit college is te vergelijken met het college van burgemeester en wethouders in de Nederlandse gemeenten. De gezaghebber wordt voor een periode van zes jaar benoemd door de Nederlandse regering, maar een vertrouwenscom-

missie van de eilandsraad kan wel haar mening geven over de kandidaten.

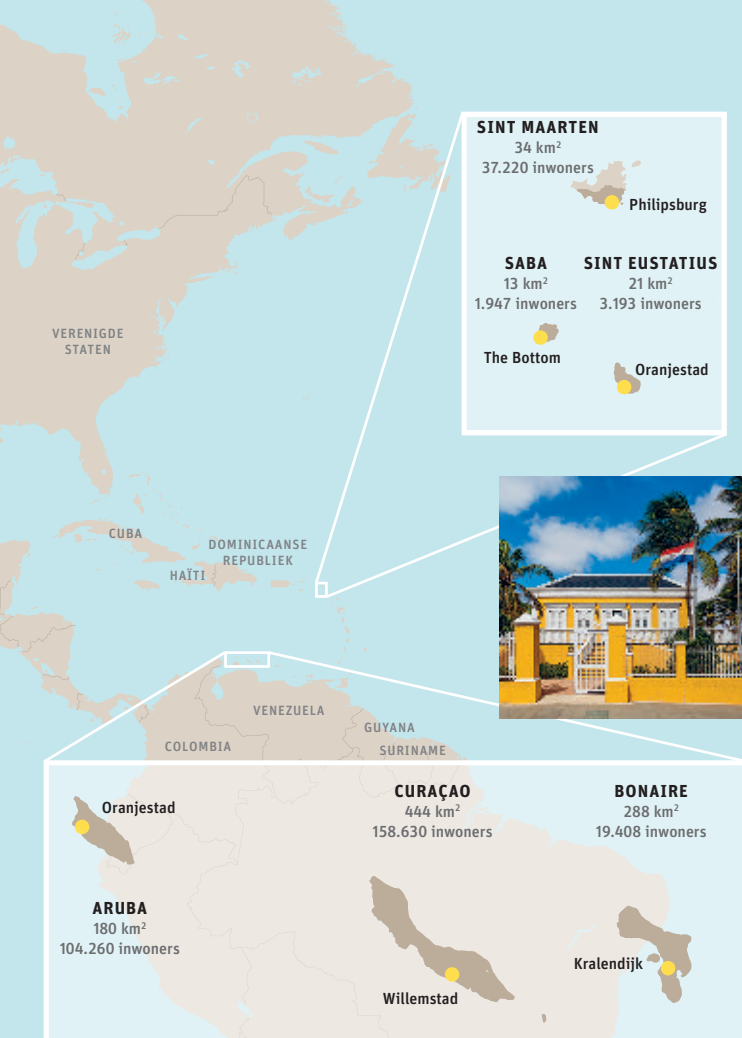
De Rijksvertegenwoordiger voor de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba vormt de schakel tussen de rijks-overheid in Den Haag enerzijds en de drie eilanden anderzijds. Ook moet hij de samenwerking tussen de eilanden bevorderen. De Rijksvertegenwoordiger wordt door de Nederlandse regering benoemd voor een periode van zes jaar.

EUROPESE UNIE

Nederland is lid van de Europese Unie (EU). Alle EU-verdragen zijn ondertekend door het Koninkrijk der Nederlanden, maar ze zijn alleen bekrachtigd voor Nederland – ze zijn dus niet van toepassing op de zes Caribische eilanden. Omdat de inwoners van het Caribisch deel van het koninkrijk de Nederlandse nationaliteit hebben, zijn ze ook EU-burgers en kunnen ze wel stemmen bij de verkiezingen voor het Europees Parlement. (Dat geldt natuurlijk niet voor de niet-Nederlanders die daar wonen).

ANDERE BELANGRIJKE INSTELLINGEN IN DE DRIE CARIBISCHE LANDEN

Naam	Sint Maarten	Aruba	Curaçao
Raad van Advies	5 leden	5 leden	6 leden
Algemene Rekenkamer	3 leden	3 leden	Aantal te bepalen via landsverordening
Ombudsman	Ja, geregeld in staatsregeling	Geen, in voorbereiding via landsverordening	Ja, geregeld in staatsregeling

Inwonersaantallen Aruba, Curaçao en Sint Maarten zijn schattingen.

Tekst
ProDemos – Huis voor democratie en rechtsstaat

Vormgeving
Puntspatie [bno], Amsterdam

Druk
Bariet Ten Brink, Meppel

Fotografie
p. 1 Aan het strand van Sint Maarten, foto: onfilm/iStock;
p. 2 Gebouw van de Staten van Aruba, foto: EQ Roy/Shutterstock.com;
p. 4 Paleis van de gouverneur van Curaçao, foto: Nenad Basic/Shutterstock.com;
p. 5 Gebouw van de eilandsraad op Saba, foto: Chris Meijvogel;
p. 6 Bezoek van koning en koningin aan Sint Eustatius, foto: Robin Utrecht/Hollandse Hoogte;
p. 8 Gebouw van de eilandsraad op Bonaire, foto: Darryl Brooks/Shutterstock.com.

ProDemos legt uit wat de spelregels zijn van de democratie en rechtsstaat en laat zien wat je zelf kunt doen om invloed uit te oefenen – in de gemeente, de provincie, het land en Europa.

ProDemos

Huis voor democratie en rechtsstaat

ProDemos
Hofweg 1H
2511 AA Den Haag

(070) 757 02 00
info@prodemos.nl
www.prodemos.nl

Augustus 2017